

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI O‘QITISHDA O‘YIN TA’LIM
TEKNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING
ILMIY-NAZARIY ASOSLARI**

Abduraximova Muxtaramxon Mirjalol qizi

Namangan Davlat pedagogika instituti

Pedagogika nazariyasi va tarixi yo‘nalishi I-kurs magistranti

E-mail: muxtaramxon56@gmail.com

Annotatsiya: *ushbu maqolada boshlang‘ich sinf dars jarayonlarida samarali o‘yin ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish, o‘quvchilar bilimini oshirishda va ularni dars jarayonlariga yetarlicha jalb qilishda o‘yin ta‘lim texnologiyalarining o‘rni, mazkur texnologiyalarining dars jarayonlarida qo‘llanilish usullari keng yoritilgan.*

Kalit so‘zlar: *didaktika, texnologiya, ta‘lim, mashg‘ulot, jamiyat, metod.*

Аннотация: *в данной статье рассматривается использование эффективных игрово-образовательных технологий в учебном процессе начальной школы, роль игрово-образовательных технологий в повышении знаний учащихся и их достаточной вовлеченности в учебный процесс, использование этих технологий в учебном процессе. методы описаны подробно.*

Ключевые слова: *дидактика, технология, образование, обучение, общество, метод.*

Abstract: *in this article, the use of effective game-educational technologies in elementary school teaching processes, the role of game-educational technologies in increasing students' knowledge and their sufficient involvement in the teaching process, the use of these technologies in the teaching process methods are covered in detail.*

Key words: *didactics, technology, education, training, society, method.*

O‘zbekistonimizda mustaqillik sharofati bilan barcha sohalarida tub islohotlar amalga oshirildi, iqtisodiy rivojlantirishning o‘zbek modeli, kadrlar tayyorlashning milliy dasturi ishlab chiqildi va bosqichma-bosqich amalga oshirilmoqda. Mamlakatimizda ta‘lim sohasiga alohida e‘tibor qaratilib, kelajak avlodni tarbiyalash borasida zarur shart-sharoitlar, imkoniyatlar yaratilmoqda. Bugungi kunda dunyo miqyosida axborot kommunikatsiya tizimining yuksak darajada rivoj topib borayotganligi va bu boshqa sohalar qatorida ta‘lim jarayoniga ham kirib kelib, uni yanada sifatli tashkil etishga o‘z ta‘sirini ko‘rsatayotganligi barchamizga ma‘lum. Bunday sharoitda inson faoliyatining nazariy va amaliy qirralari ham uzluksiz yangilanib turishi tabiiydir. Pedagogik faoliyat ham alohida va murakkab mehnat turi sifatida bundan mustasn emas. Pedagoglar o‘z faoliyatlarida kafolatlangan natijalarni qo‘lga kiritishga urinmoqdalar.

XXI asrni olimlarimiz tomonidan axborot texnologiyalar asri deb tan olinganligi pedagogik va axborot texnologiyalari kun sayin barcha sohalarda rivojlanayotgani, jumladan, ta'lim sohasida ham yangi axborot texnologiyalaridan keng foydalanish an'anaviy o'qitish usullaridan ko'ra samarali va yuqori natijalarga olib kelmoqda. "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"da ko'zda tutilganidek, pedagogik va axborot texnologiyalari, komputerlashtirish va komputer tarmoqlari negizida ta'lim jarayonini yangi axborotlar bilan ta'minlash rivojlanib bormoqda. Komil insonni voyaga yetkazishda boshlang'ich ta'lim shubhasiz mustahkam poydevor yo'lini o'taydi. Boshlang'ich ta'lim standartida o'quvchilarning o'qish malakalarining sifatleri va ijodiy fikrlay olishlari, o'z-o'zini nazorat qila bilishlari, nutq madaniyatini o'zlashtirishlari, husnixat bilan savodli yozish ko'nikmalarini egallashlari alohida qayd etilgan.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini oson o'zlashtirish maqsadida pedagogik texnologiyalarning usul, vosita va shakllarini to'g'ri tanlab, ulardan foydalanish muhim sanaladi. O'qish darslarini tashkil etishda pedagogik texnologiyalarning ko'pgina metodlaridan foydalaniladi. Bola hayotida bog'chadan so'ng maktabning dastlabki davrlari muhim o'rin tutadi. Shu bois, boshlang'ich ta'lim davri ta'lim jarayonidagi eng ma'suliyatli davrdir. Bu paytda bolaning savodi chiqishi bilan birga, uning dunyoqarashi shakllanadi, tafakkur qilish malakasi rivojlanadi. Bu davrda bolaning zehni o'stirishga qaratilgan har bir mashg'ulot bola aqlining tarkib topishi va rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun bu davrda, avvalo, ta'lim jarayonini qiziqarli, ta'sirli qilib tashkil etishga, motiv hosil qilish va uni rivojlantirishga e'tibor qaratish lozim. Chunki, bu muddat bolaning o'yin faoliyatidan aqliy faoliyatga, ya'ni o'quv faoliyatiga o'tganligi bilan harakterlanadi. Bolaning o'quv faoliyatini rivojlantirishda turli o'yinlardan foydalanish katta ahamiyat kasb etadi. Bolalar o'yin orqali o'z bilimlarini mukammallashtiradilar va uni chuqur o'zlashtiradilar. Shu jihatdan qaraganda, ta'lim jarayonida qo'llanadigan didaktik o'yinlarning roli beqiyosdir. Didaktik o'yinlar ta'lim jarayoni samaradorligini oshiradi, ta'lim jarayonida o'quvchilar faolligini, o'qish motivlarini rivojlantiradi. O'qish motivlari ta'lim jarayonini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishda ham muhim o'rin tutadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan o'qish darslari jarayonida erkin va mustaqil qobiliyati shakllanadi. Mustaqil fikrlash qobiliyatining shakllanishi natijasida, o'quvchilar atrof olamdagi, jamiyatdagi qonunlarni, shuningdek, asardagi ijobiy va salbiy qahramonlar orqali insoniy fazilatlarni anglash, bilimlarni chuqur o'rganish, keng fikrlash, tegishli qarorlar qabul qilish ko'nikmalari shakllanadi. Pedagogik texnologiyalardan foydalanishda ta'limning mazmunini belgilash, ta'lim-tarbiyaning shakllari va vositalarini tayyorlash, o'quvchilarning bilimlarni keng egallashi va ma'naviy fazilatlarni o'zlashtirishga yo'naltirilgan topshiriqlar tizimini ishlab chiqish, ta'limning natijasi va o'zlashtirish darajasini aniqlash, ularni obektiv baholash uchun test vazifalarini tayyorlash kabilar tashkil qiladi.

O'yin ta'lim texnologiyalari ta'lim jarayonining unumdorligini oshiradi, ularni dars jarayoniga qaratilgan e'tiborini yanada oshirishda samarali vosita hisoblanadi

.Shuningdek, bilimlarni qiziqarli tarzda o'zlashtirish ulardan amaliyotda erkin va mazmunli foydalanish ko'nikma va malakalarini shakllantiradi.

Ta'lim jarayonida o'yin ta'lim texnologiyalari didaktik o'yinli dars shaklida qo'llaniladi. Bunday darslarda o'quvchilarning bilim olish jarayoni o'yin texnologiyalari orqali amalga oshiriladi. Shu sababdan bunday texnologiyalar asosida olib borilgan dars jarayonlari didaktik o'yin texnologiyasidagi darslar deyiladi.

O'quvchilar ongida o'yin ta'lim texnologiyasidan foydalanish orqali quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:

- o'quvchining o'qishga ,mehnatga bo'lgan qiziqishi o'yin texnologiyalari orqali yanada ortadi;
- o'yinlar shaxsning muloqotga kirishuvchanlik ya'ni ,kommunikativ-muloqot madaniyatini yaxshiroq egallashiga ko'maklashadi;
- o'quvchi o'z iqtidori ,qiziqishi,bilimi va o'zligini namoyon etish qobiliyati yanada oshadi;
- o'yin ta'lim texnologiyalari yordamida o'quvchilar obrazli fikrlash ko'nikmalarini ham oshira olishadi;
- o'yinlar ularning hayotda va o'yin jarayonida yuz beradigan ba'zi qiyinchiliklar og'ir jarayonlarni yengish va mo'ljalni to'g'ri olish ko'nikmalarini to'g'ri tarkib topishi va shakllanishiga yordam beradi;
- o'yin jarayonlarida o'quvchilar qanday qilib ijtimoiy normaga mos bo'lgan xulq-atvorni yaxshiroq egallash ,ma'lum kamchiliklarni bartaraf etish usullarini o'zlarida shakllantira olishadi;
- o'yinlar shaxsning ijobiy xislatlarini yuzaga chiqarish va ularni rivojlantirishga zamin yaratadi;
- o'quvchilarda jamoaviy madaniyatni yanada oshishida o'yin texnologiyalarining o'rnini alohida ahamiyatga ega;
- insoniyatga muhim ahamiyatga ega bo'lgan qadriyat va an'analar tizimi, xususan,ijtimoiy, ma'naviy-madaniy, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni o'rganishga e'tibor qaratiladi.

Didaktik o'yinli mashg'ulotlarning o'ziga xos xususiyatlari. O'qituvchi-pedagog didaktik o'yinli mashg'ulotlarni o'tkazishga qizg'in tayyorgarlik ko'rishi va uni o'tkazishda quyidagi didaktik talablarga rioya qilishi talab etiladi:

1. Didaktik o'yinli mashg'ulotlar dasturda qayd etilgan mavzularning ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsad hamda vazifalarini hal qilishga qaratilgan bo'lishi;
2. Jamiyatdagi va kundalik hayotdagi muhim muammolarga bag'ishlanib, ular o'yin davomida hal qilinishi;
3. Barkamol shaxsni tarbiyalash tamoyillariga va sharqona odob-axloq normalariga mos kelishi;
4. O'yin tuzilishi jihatidan mantiqiy ketma-ketlikda bo'lishi;
5. Mashg'ulotlar davomida didaktik printsiplarga amal qilinishi va eng kam vaqt sarflanishiga erishishi kerak.

Didaktik o'yinli mashg'ulotlar orasida konferentsiya mashg'ulotlari ham muhim o'rin tutadi.

Konferentsiya mashg'ulotlari o'quvchlarning bilish faoliyatini faollashtirishda, ilmiy dunyoqarashini kengaytirishda, qo'shimcha va mahalliy materiallar bilan tanishtirishda, ilmiy va ilmiy-ommabop adabiyotlar bilan mustaqil ishlash ko'nikma va malakalarini orttirish, mustaqil hayotga ongli tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Konferentsiya mashg'ulotini o'tishdan avval mashg'ulot mavzusini, maqsad va vazifalarini belgilab, shu mavzuga oid qo'shimcha ilmiy, ilmiy-ommabop adabiyotlar ko'zdan kechiriladi. Mashg'ulotni o'tkazishdan 1 hafta oldin mashg'ulot mavzusi e'lon qilinib, unga tayyorgarlik ko'rish uchun adabiyotlar tavsiya etiladi. Ushbu mashg'ulotda «Olimlar» rolini tanlash, mavzuni har tomonlama yoritish, ma'ruza tayyorlash o'quvchlarning ixtiyorida bo'ladi. ilmiy konferentsiya mashg'ulotini quyidagicha o'tkazish tavsiya etiladi:

1. O'qituvchining kirish so'zi. Bunda o'qituvchi mashg'ulotning mavzusi, maqsadi va vazifalari, tegishli rollarni bajaruvchi «Olimlar» bilan o'quvchlarni tanishtiradi.

2. Ilmiy ma'ruzalarni tinglash. «Olimlar» mavzu yuzasidan tayyorlagan ma'ruzalarini ko'rgazmali qurollar asosida bayon qiladilar.

3. Ma'ruzalar muhokamasi. Bunda «Olimlar» va guruhdagi boshqa o'quvchlar o'rtasida mavzu yuzasidan bahs-munozara o'tkaziladi.

4. Ilmiy konferentsiya yakuni. O'qituvchi mavzu yuzasidan eng muhim tushuncha va g'oyalarni ta'kidlab, darsni yakunlaydi.

5. O'quvchlarni baholash. Mashg'ulotda faol ishtirok etgan o'quvchlar rag'batlantiriladi va reyting tizimiga muvofiq baholanadi.

6. Uyga vazifa berish.

7. Mashg'ulotni umumiy yakunlash.

«Kasb ta'limi metodlari» mavzusida o'tkaziladigan ilmiy konferentsiya mashg'uloti quyidagi loyiha bo'yicha o'tkazilishi mumkin.

Mavzu: «Kasb ta'limi metodlari».

Mashg'ulotning borishi:

1. Tashkiliy qism.

2. O'quvchlarni mashg'ulotning mavzusi, maqsadi va borishi bilan tanishtirish.

Bu mashg'ulotni o'tishdan bir hafta oldin o'quvchlarni 4ta guruhga ajratamiz va ularga pedagogika fani sohasida faoliyat ko'rsatayotgan «Olimlar» maqomini beramiz.

3 Yangi mavzuni o'rganish: O'quvchlar guruhi o'z mutaxassisliklariga tegishli bo'lgan quyidagi mavzulardan biri bo'yicha ma'ruza tayyorlaydi.

1. Kasb ta'limi metodlari va ularning tavsifnomasi.

2. Reproduktiv va muammoli izlanish metodlari.

3. Ishlab chiqarish jarayonida interfaol metodlar.

Didaktik o'yinli ta'lim texnologiyasining o'ziga xos jihati, an'anaviy ta'limdagidan farq qilib, boshlang'ich sinf o'quvchilarining mustaqilligi va o'quv fani faoliyatini ta'qiqlamasdan, balki belgilangan maqsadga yo'naltirish o'quv faoliyatini hamkorlikda

tashkil etishni talab etadi. Ularni faoliyatiga ongli ravishda yo'llash biror-bir faoliyatni buyruq orqali amalga oshirmasdan, balki samarali tashkil etish orqali o'quvchilarda fan asoslarini o'rganishga bo'lgan qiziqishlarini orttirish, shaxsning ehtiyoji, qiziqishi imkoniyatlarini chegaralamasdan erkin tanlash huquqini berish sanaladi. Bunday darslarni olib borishda o'quvchining tabiatshunoslik fanidan to'liq bilim olishi, axloqli bo'lishi, biror-bir kasb tanlash iste'dodini ravnaq toptirish, xalqimizning yaxshi fazilatlarini egallashi uchun avvalo o'qituvchining ijodiy mehnat qilishi talab etiladi. O'qituvchi o'quvchiga nisbatan sergak, ziyrak bo'lib, uning qiziqishi, qobiliyatini hisobga olib, murabbiylarcha muomalada bo'lishi darkor. Shundan keyingina darslarda foydalaniladigan didaktik o'yinli texnologiyalar o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirib, darslik va qo'shimcha adabiyotlar ustida mustaqil ishlash, nutq va muloqot madaniyatini rivojlantirish, ularni ongli ravishda kasbga yo'llash, didaktik o'yin davomida vujudga kelgan qiyinchiliklarni bartaraf etishda mo'ljalni to'g'ri olish, har xil vaziyatlarni tahlil qilib, to'g'ri xulosa chiqarishga zamin tayyorlaydi. Metodist o'qituvchilarning ko'p yillik tajribalari va kuzatishlaridan didaktik o'yinlar boshqa fanlar qatori tabiatshunoslik darslari va darsdan tashqari mashg'ulotlarning mazmunli bo'lishida eng qulay va samarali usullardan biri hisoblanishi qayd qilingan. Darsda didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning qiziqishi, hozirjavobligini bilishni chuqur egallashga qaratilgan ko'nikma va malakalarni oshirishi ko'rsatib o'tiladi. Shuningdek, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish maqsadida bir qator innovatsion texnologiyalar, jumladan, tabiatshunoslik darslarida rol o'yinlar, klaster, ishbilarmonlar o'yini va boshqalardan foydalanish zarurligi haqida ham fikr yuritilgan.

Xulosa qilib aytgandigan bo'lsak boshlang'ich sinf o'quvchilarini o'qitishni samarali tashkil etish, pedagogik texnologiyalarning mazmuni, shakl va vositalari, ta'lim berishda pedagogik texnologiyalardan to'g'ri va unumli foydalanish uslublari, kafolatlangan natijaga erishish uchun olib borilayotgan ta'lim sohasidagi yangiliklarni o'rganish, amaliyotda foydalanish ishning amaliy ahamiyatini belgilaydi. Ta'lim jarayoni nihoyatda murakkab jarayon bo'lganligi uchun ta'lim samaradorligi pedagog va o'quvchi faolliligiga, ta'lim vositalarining mavjudligiga, ta'lim jarayonining tashkiliy, ilmiy, metodik mukammalligiga bog'liq.